

‘Links’ is niet gebaat bij multiculturele missie

“Links is leeg geworden”, constateert hoogleraar politieke theorie Jos de Beus in een even kritisch als bevlogen artikel in *Reflex*, afgelopen zaterdag. De Beus beschrijft haarscherp de electorale politiek van Wouter Bos, de “permanente verontwaardiging” van Femke Halsema en het rituele gevecht van Jan Marijnissen. Hij ergert zich openlijk aan het “louter verbale optreden”, de machteloosheid en het cynisme dat daarvan het gevolg is. Maar anders dan de “linkse idealisten” die afgelopen zaterdag in Amsterdam de straat op gingen om “het tij te keren”, ziet De Beus niets in demonstraties tegen “rechtse afbraak”. Ik ga een heel eind mee in de analyse die De Beus geeft van de ideeënarmoede van ‘links’. Toch wil ik bij zijn betoog een paar kanttekeningen plaatsen.

Het eerste betreft het kunstmatige onderscheid dat ook deze gerespecteerde politicoloog maakt tussen ‘links’ en ‘rechts’. De Beus constateert terecht dat de afgelopen decennia nieuwe politieke thema’s zijn opgekomen die niet meer volgens het klassieke links-rechtspatroon zijn in te delen. Waarden als vrijheid en gelijkwaardigheid, fatsoen en respect worden door vrijwel iedereen onderschreven. Nieuwe problemen vragen om nieuwe oplossingen. Wat ooit progressief was (bijvoorbeeld het opbouwen van de verzorgingsstaat), is nu soms conservatief (het behoud van de verzorgingsstaat) en andersom. Maar de nuancering van het links-rechtspatroon ten spijt, De Beus weet zich niet aan het links-rechtsdenken te onttrekken en spreekt in zijn hele artikel voortdurend over ‘links’, als ware het een identificeerbare, definieerbare en monolitische groep gelijkdenkenden die zich duidelijk onderscheiden van iets dat dan noodgedwongen ‘rechts’ heet. Blijkbaar kan ‘links’ zijn profiel alleen maar ontlenen aan de antithese met ‘rechts’, ook al wordt niet duidelijk wat ‘rechts’ dan inhoudt en wie daarbij horen. De Beus schaart D66-leider Boris Dittrich onder de “linkse leiders” en plaatst hem daarmee in het rijtje Bos, Halsema, Marijnissen. Maar waren het niet juist deze drie ‘linkse’ leiders die D66 verweten naar het “rechtse kamp” over te lopen door CDA en VVD aan een meerderheid te helpen en kregen de Democraten niet juist van hén te horen dat de ‘linkse’ partijen een “progressieve partner waren kwijtgeraakt”? Het is óf het één, óf het ander, lijkt mij. D66 maakt deel uit van het kabinet-Balkenende II en steunt het beleid van dit kabinet, dus Dittrich c.s. indelen bij ‘links’ (de oppositie) komt een beetje vreemd over. Het is een vergissing die door meer politici, journalisten en commentatoren wordt gemaakt, een erfenis uit de jaren zeventig, toen D66 nauw met de PvdA samenwerkte. D66 is een liberale partij, die haar wortels heeft in het vrijzinnig-democratische gedachtegoed. Niet voor niets begon Dittrich zijn bijdrage aan de Algemene Beschouwingen met een verwijzing naar de Vrijzinnig-Democratische Bond, de verre voorloper van D66. Juist de Democraten zijn niet in te delen volgens het oude links-rechtspatroon. En zoals D66-nestor Hans van Mierlo het ooit verwoordde: “Wie niet links en niet rechts is, is zeker niet links”.

In zijn artikel gaat De Beus de grens over die veel politicologen overgaan, namelijk die van (objectief) analyseren en verklaren naar het doen van beleidsaanbevelingen. Terwijl hij enkele zinnen eerder heeft geconstateerd dat er “geen groot project meer [is] dat een achterban van achtergestelden en gevestigden verenigt in edelmoedigheid, opofferingsgezindheid en duurzaamheid”, gaat de Amsterdamse politicoloog wel naar zo’n nieuw “groot project” op zoek. Hij vindt een nieuwe “reden van bestaan” voor ‘links’ in het conflict tussen de autochtone en allochtone bevolking. ‘Links’ moet zich deze “nieuwe sociale kwestie” toeëigenen, betoogt de hoogleraar. Dit thema moet de linkse partijen hun bestaansrecht teruggeven. Volgens De Beus ligt het in de geschiedenis van ‘links’ besloten dat dit deel van het politieke spectrum “strenger dan rechts” is in de aanpak van arbeidsmigratie, inburgering en illegaliteit. Dit zou logisch volgen uit het streven naar behoud van de verzorgingsstaat en het idee van burgerschap. Maar is dit wel een logische gedachte? De Beus verenigt deze thema’s tot sociaal-economische kwesties en negeert daarmee andere met deze thema’s samenhangende problemen, denk aan de hoge criminaliteitscijfers onder kansarme allochtone jongeren of aan de botsing van radicale religieuze denkbeelden die botsen met de beginselen van onze rechtsstaat. Door zaken als segregatie van “zwart en wit” te definiëren als een “sociale kwestie”, valt De Beus in dezelfde valkuil als ‘linkse’ leiders als Bos en Halsema. Deze valkuil houdt in dat hedendaagse problemen in ideologische termen worden gedefinieerd. De oplossingen moeten vervolgens óók binnen hetzelfde keurslijf van de ideologie passen. Het idealisme van bevlogen politici als Bos, Halsema en Marijnissen leidt zo ofwel tot een gewetensconflict, ofwel tot een

halstarrigheid in het denken. Beide resulteren per definitie in een tekort aan probleemoplossend vermogen, precies datgene waar de meerderheid van de Nederlandse kiezers nu juist zo'n behoefte aan heeft.

De Beus mag dan naarstig op zoek zijn naar een nieuw onderwerp waar Bos c.s. zich op kunnen profileren, hoe het antwoord van 'links' op de toenemende segregatie van bevolkingsgroepen en verkleuring van scholen precies moet luiden, daar is hij zelf ook nog niet uit. De huidige allochtonen mogen blijven wonen waar ze nu wonen (want gedwongen spreiding leidt tot "scheuring van de maatschappij" en/of "staatstirannie"), maar nieuwkomers mogen wèl gedwongen worden gespreid. Welk 'links' gelijkheidsideaal gaat achter dit idee schuil? En De Beus merkt zèlf in zijn artikel op dat 'links' wel kan roepen dat autochtonen en allochtonen zonder angst voor elkaar en op gelijke voet met elkaar moeten samenleven (elkaar moeten "dulden"), maar dat deze groepen dat helemaal niet willen. Om de "eilanden van gemeenschapszin in een oceaan van scheiding" te versterken, wil De Beus dat 'links' het vertrouwen herovert van buurtbewoners, ouders en lerarenbonden. Daar kan ik me iets bij voorstellen. Maar ze moet dat ook doen bij projectontwikkelaars – geen idee wat hier de bedoeling van is – en bij Nederlandse imams – bedoelt De Beus dezelfde imams die in de moskee oproepen tot behoud van de moslimidentiteit en die hun achterban vertellen dat integratie in strijd is met de Islam? En hoe kijkt 'links' daar tegenaan? Het is goed bedoeld en mooi gezegd, maar eenzijdig en gedacht vanuit het goedgelovige maakbaarheidsdenken dat de 'oude' PvdA kenmerkte en waarvan de 'nieuwe' PvdA maar niet kan loskomen. Bij gebrek aan een (niet bestaande) allesomvattende oplossing grijpt ook De Beus naar ideologische retoriek. Zijn betoog is doorspekt met termen als saamhorigheid, edelmoedigheid en gemeenschapszin. Maar tot de door De Beus zo vurig gewenste "mobilisatie van positieve volkskracht" zal 'links' niet in staat zijn. En wel omdat dit streven gepaard gaat met een zwaar moralistische toon. Net als de 'linkse' kopstukken Bos, Halsema en Marijnissen predikt ook De Beus saamhorigheid, gemeenschapszin en een "hoger beschavingsideaal" als antwoord op de "rechtse afbraak" (ook al gebruikt hij die laatste term niet hardop). De morele verontwaardiging van 'links' vertaalt zich aldus in het presenteren van zogenaamd 'linkse' waarden en normen, die (ook door De Beus) worden gepresenteerd als "hogere deugden". Aan deze waarden en normen koppelt hij een morele superioriteit, bijvoorbeeld daar waar hij stelt dat 'links' zich van 'rechts' onderscheidt door hun beroep op "rationaliteit en hogere deugden". Alsof 'rechts' gelijk staat aan irrationeel en platvloers. In een wanhopige poging de huidige irrelevantie van 'links' te doorbreken, wordt een beeld gecreëerd van morele superioriteit van 'links' ten opzichte van het 'rechtse' kabinet, dat in de woorden van Doekle Terpstra immers "onredelijk, hartvochtig en onbarmhartig" is.

Ja, de maatregelen die dit kabinet neemt zijn fors en ja, we gaan het allemaal in onze portemonnee voelen. Na jaren van ongeremde groei en voorspoed doet dat misschien even pijn. Maar welk antwoord hebben de critici op de ernstigste economische crisis in twintig jaar, op de kosten van de zorg die gierend uit de hand lopen en op de almaar stijgende werkloosheid? Op de voorspelbare retoriek na (Bos: "wij zouden het anders gedaan hebben") zou ik zeggen: geen. Dát is de leegte van 'links'. En dát is de reden waarom 'links' momenteel volkomen onmachtig aan de zijlijn staat. 'links' blijft oneindig hameren op verworven rechten en op de positie van de "allerzwaksten in onze samenleving". Het is een verdedigingsmechanisme dat automatisch in werking treedt en waar geen enkel idee achter zit en dus hoogstens uit electorale motieven kan worden verklaard. Op dat punt ben ik het met De Beus eens: "links mist beginsel, toekomstbeeld en hartstocht". Daarom is het verwijt van de oppositie dat het dit kabinet ontbreekt aan visie ook zo potsierlijk. De beste typering van de visie die achter dit kabinetsbeleid schuilgaat, was wellicht afkomstig van Boris Dittrich, de door De Beus als 'links' afgeschilderde D66-leider. Dittrich typeerde de kabinetsplannen op Prinsjesdag als "het einde van de politieke onmacht en de zelfgenoegzaamheid die Nederland te lang heeft getekend". Daar waar de VVD zich eenzijdig blindstaart op het stimuleren van de Nederlandse economie en het CDA versterking van de sociale samenhang predikt, is het uitgerekend de kleinste regeringspartij die aangeeft waaróm voor bepaalde maatregelen wordt gekozen en welk idee daarachter schuilgaat. Het idee dat vrijheid samengaat met verantwoordelijkheid. Dat de overheid niet alle problemen kan en wil oplossen omdat ze de burger daarmee hun eigen verantwoordelijkheid ontnemt. Dat bescherming van de rechten van minderbedeelden juist gebaat is bij het bestrijden van misbruik door degenen die op eigen benen kunnen en zouden moeten staan. Dat vrijheid, gelijkwaardigheid en duurzaamheid worden

gediend met een actief optredende overheid die duidelijke regels hanteert en heldere kaders schept waarbinnen de samenleving zich zèlf zal kunnen ontwikkelen. Van 'links' hoeven we een dergelijke visie niet te verwachten. Want, zoals De Beus stelt: "Overal waar de tweedeling tussen links en rechts zinloos is, (...) wordt de linkse vernieuwing een gebedsmolen." En bij dat soort vernieuwing is niemand in Nederland gebaat.

Menno van der Land
Politicoloog